

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. І.І.МЕЧНИКОВА

На правах рукопису

ДІЗАНОВА Ада Віталіївна

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ У 20-х рр.

/ На матеріалах південного регіону /

Спеціальність 07.00.02 - історія України

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата історичних наук

Одеса - 1992

00819754 (Y)

Робота виконана на кафедрі історії
Одеського державного університету

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК – доктор історичних наук, професор
РАКОВСЬКИЙ М.Ю.

ОФІЦІЙНІ СПОНЕНТИ : доктор історичних наук, професор
КУЛЬЧИЦЬКИЙ С.В. ;
кандидат історичних наук, доцент
ЧУМАК В.М.

ПРОВІДНА УСТАНОВА – Одеський інститут народного господарства

Захист відбудеться "11" травня 1992 р. о" 15⁰⁰"
годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 068.24.01
в історичних наук / Історія України та історія суспільних
рухів і політичних партій / в Одеському державному університеті
/ 270009. вул.Генуезька, 22, ауд. 212 /.

З дисертацією можна ознайомитись в науковій бібліотеці
Одеського державного університету.

Автореферат розісланий "9" листопада 1992 р.

Вчений секретар
спеціалізованої ради,
доцент

Нагайник В.А.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сьогодні, коли Україна стала суверенною, незалежною державою, відбувається подальше зростання національної самосвідомості, відродження національних культур. У зв'язку з цим вивчення досвіду 20-х рр., безсумнівно, має велике значення. Україна являє собою барвисту мозаїку регіонів, кожний з яких має специфіку, обумовлену особливостями географічного середовища, історичного розвитку, національного складу населення. Найбільш широкий спектр представництва національних меншостей характерний для м. Києва, Донецької, Харківської, Одеської, Вінницької, Львівської та ін. областей. Тому актуальним є дослідження проблеми в регіональному аспекті.

В країні діє близько 100 національно-культурних товариств: російські, єврейські, польські, болгарські, німецькі тощо. Відкриваються національні школи, видаються газети і журнали національними мовами. Нещодавно прийнято Закон про національні меншини. Унікальний досвід роботи з національними меншинами у 20-х рр., які стали творчою лабораторією; де далеко не всі експерименти були вдалим, потребує вивчення.

В умовах національного й культурного відродження України зростає інтерес до вітчизняної історії, яка має немало "білих плям". Це стосується також питань розвитку національних культур. Якщо проблемам розвитку української культури приділялася певна увага, то культурний розвиток національних меншин недостатньо вивчався істориками, культурологами та ін.

Повільно відоувається відмовлення від усталених ідеологічних штампів і стереотипів. Історична наука потребує правди-

вого відтворення подій минулого і сучасного.

Важливим елементом історичного пізнання є краєзнавство. Воно дає можливість крізь призму історії рідного краю ліпше пізнати історію нашого народу, визначити загальне й особливе, зберегти й примножити кращі традиції.

Вивчення історії рідного краю в усі часи було актуальним. Освоєння багатств, нагромаджених кожною з національних культур, необхідне для збереження спадщини, для майбутнього тієї чи іншої культури, для культурного взаємообміну між народами.

Ступінь наукової розробки проблеми. Проблеми розвитку культури, національних культур знайшли відображення у філософській, історичній, філологічній, етнографічній літературі тощо.

Початковий етап вивчення радянської культури проходив одночасно з процесом її становлення. Авторами публікацій нерідко були учасники культурних перетворень, державні діячі.¹ Ці праці націлені були в основному на роз'яснення державної політики в галузі розвитку культури в цілому, а також національних культур. Певна увага приділялася питанням роботи з національними меншинами.²

Для праць початкового періоду характерними були полеміка, постановка дискусійних проблем, боротьба поглядів і думок. На

І. Гринько Г. Хозяйственные основы советского культурного строительства. — Харькс, 1921; Полоцький О. Культурна п'ятирічка України. — Харків: ДВУ, 1929.

2. Гірчак С. Завдання національно-культурного будівництва /до тримісячника української культури/. — Харків: пролетарій, 1929; Глинский А.Б. Национальные меньшинства на Украине. — Харьков — Киев: Центриздат, 1931.

жаль, багато робіт початку 20-х рр. стали невдовзі раритетами, поповнили спецховища. Тільки нещодавно вернулися з небуття твори українських вчених М. Грушевського, В. Винниченка та інших істориків.

Якщо для 20-х рр. характерними були дискусії, підвищена увага до долі національних меншин, у 30-х рр. висвітлення цих проблем було майже припинено. Відбувалася уніфікація культурного життя, його суцільна ідеологізація. Тому змінився напрямок досліджень. Актуальними стали питання "боротьби з українським буржуазним націоналізмом", "шумськізмом", "хвильовизмом", "волобуєвщиною" ^I, від 30-х до середини 50-х рр. довід культурних перетворень, політики хоренізації, зокрема українізації піддавався нищівній критиці. виходили сотні робіт у дусі "Короткого курсу історії ВКП/б/". Згорнуто було розвиток багатьох напрямків досліджень.

З кінця 50-х рр. ситуація змінилася. Проблеми культури й культурної революції знов увійшли в поле зору дослідників. Але йшлося лише про "комуністичну культуру". Переважна більшість робіт страждала прикрашенням досягнень, ігноруванням спадковості культури. Поза межами досліджень залишалися такі важливі проблеми, як еміграція діячів культури, їх творчість на чужині, репресії, яких зазнала національна інтелігенція, робо-

I. Див., напр.: Ахматов Л. Українська контрреволюція на культурному й літературному фронті: Промова на процесі СВУ. - Харків, 1930; Косіор С. Підсумки листопадового пленуму ЦК ВКП/б/ й завдання культурного будівництва на Україні. - К.: ДБУ, 1929; Скрипник М. Нові лінії в національно-культурному будівництві. - Харків: ДБУ, 1930.

та з національними меншинами. Після ленінського керівництва у сфері культури розглядалося як значне досягнення.

Розвиткові української національної культури було присвячено ряд робіт¹, які значно збагатили історіографію. У науковий обіг було введено нові документи. Зросла джерельна база. Проте невисвітленими залишалися питання про культуру інших національних груп населення. Тоді розв'язувалося завдання "поступового злиття націй" і не рекомендувалося акцентувати увагу на національних особливостях культур різних націй та народностей. Помилки й прорахунки, властиві історіографії 50-х рр. у цілому, повною мірою мають місце у зазначених роботах.

У вказаний і наступний періоди з'явилися праці, в яких досліджувалися проблеми історії півдня України², або торка-

1. Гутянський С.К. Ленін і українська радянська культура. — К.: Знання УРСР, 1963; Золотоверхий І.Д. Становлення української радянської культури /1917-1920 рр./.— К.: Вид-во АН УРСР, 1961; Украинская советская культура: Сб. ст.— К.: Госполитиздат УССР, 1961; Шевчук Г.М. Культурне будівництво на Україні у 1921-1925 роках.— К.: Вид-во АН УРСР, 1963.

2. Зубрик К.К. Деятельность Коммунистической партии по развитию народного образования в годы первой пятилетки /на материалах Кировоградской, Николаевской и Херсонской областей /: Дис. ... канд. ист. наук.— Одесса, 1970; Муратчаева Е.П. Деятельность Коммунистической партии Украины по развитию народного образования в восстановительный период. 1921-1925 годы. /На материалах Украины/: Дис. ... канд. ист. наук.— Одесса, 1966.

лися її І.

Протягом десятиліть різні події історії України знаходили спотворене відображення в історіографії. Залишалося багато "білих плям". Адже тридев'ятий час архіви були зачинені для дослідників, безліч документів супроводжувалися грифами "таємно", "цілком таємно".

Лише наприкінці 80-х рр. з'явилася можливість правдивого відтворення дійсності, вперше відкрито було сказано про трагічні сторінки нашої історії. визначну роль у цьому відіграє "Український історичний журнал".

Останнім часом вийшли в світ праці, прив'язані проблемами інтелігенції. В них розглядаються, зокрема, особливості формування тоталітарного ладу, вплив тоталітарної держави на сферу культури. Дослідники звертаються до проблем українізації, національно-культурного життя у 20-30-х рр., національного

І. Бачинский П.П. Деятельность КП/б/У по осуществлению ленинской национальной политики в 1921-1925 гг.: Дис. ... д-ра ист. наук. - К., 1970; Быстров Н.А. Деятельность Коммунистической партии Украины в области высшего образования в период строительства социализма. 1917-1937: Дис. ... д-ра ист. наук. - Харьков, 1987; Вовк В.П. Деятельность Коммунистической партии по вовлечению трудящихся национальных меньшинств Украины в социалистическое строительство /1921-1925 гг./: Дис. ... канд. ист. наук. - Одесса, 1977; Маключенко В.И. Политико-просветительная работа на Украине в 1923-1925 гг.: Дис. ... канд. ист. наук. - К., 1984.

районування та інших¹.

Серед зарубіжних досліджень особливе місце займає праця канадського історика О.Субтельного². Деякі погляди автора нам важко сприйняти через знайомство з точкою зору, яка відрізняється від звичних нам положень і висновків, має велике значення.

На сучасному етапі зроблено немало у галузі історіографії історії культури, однак є питання, які залишаються маловивченими або ж потребують подальшого переосмислення. До них належать: національно-культурна політика, культурне життя українського народу та інших національних груп.

Актуальність у нових історичних умовах, недостатня висвітленість в історіографії обумовлюють необхідність всебічного і глибокого висвітлення поставленої проблеми.

Хронологічні межі роботи охоплюють період 20-х рр. – досить тривалий і насичений подіями. Звернення до цього періоду вітчизняної історії дає можливість виявити різні тенденції в

І. Гонтар О.В. Деякі питання міжнародних відносин на Україні в 20-ті роки // Укр. іст. журн. – 1991. – №7. – С. 125–130; Гусева С.О., Цобенко М.М. З досвіду розв'язання національного питання на півдні України / 1920–1930 рр. // Укр. іст. журн. – 1991. – №2. – С. 45–54; Касьянов Г.В. Українська інтелігенція 1920-х–30-х років, соціальний портрет та історична доля. – К.: Глобус, Вік; Едмонтон: Канадський ін-т Українських студій Альбертського університету, 1992; Чирко Б.В. Національні меншості на Україні в 20–30-х рр. // Укр. іст. журн. – 1990. – №1. – С. 51–64.

2. Субтельний О. Україна: Історія. – К.: Либідь, 1991. – Вид. 2. – 1992.

національних культурах – від демократизму, відносної свободи творчості, художнього плюралізму до жорсткої уніфікації. Тоталітарна система поступово взяла під свій контроль всі сфери життя, і тому числі й культуру.

Метою дисертаційного дослідження є вивчення розвитку національних культур багатонаціонального півдня України у 20-х рр.

Досягнення цієї мети вимагає вирішення таких завдань:

- узагальнення відомостей про вплив політичних, соціально-економічних та ідеологічних процесів на розвиток національних культур;

- здійснення аналізу політики і практики культурного будівництва протягом 20-х рр.;

- вивчення ролі національних районів та рад у задоволенні культурних потреб народів, що проживали у південному регіоні у зазначений період;

- характеристика діяльності різних закладів та установ /не претендуючи на всеохоплюючий розгляд/, вияв їх місця й ролі у розвитку національних культур;

- узагальнення досвіду 20-х рр. з метою використання його на сучасному етапі.

Методологічна основа дисертації. Демократичний світогляд несумісний з будь-якою монополією на істину, від кого б вона не виходила. Марксистська методологія, як і інші, має певні межі свого використання, не може охопити всю різноманітність сучасних суспільних процесів. Необхідно відмовитись від спрощеного підходу до досліджуваних проблем. Розвиток культури не є жорстко детермінованим економічним розвитком. Характеристика сфери культури не може обмежуватися лише чорно-білими фарбами.

Потребує переосмислення відома формула "культура повинна бути інтернаціональною за змістом і національною за формою". Національне не є лише формальною властивістю культури. Культура є національною в тій мірі, в якій відтворює історичний та соціальний досвід народу.

Інтернаціоналізм ми визначаємо, виходячи з позицій загальнолюдських гідностей, а не жорстких класових позицій, як цього вимагає марксистська теорія.

Джерельна база дослідження досить широка. Значний масив являють собою опубліковані джерела, чільне місце серед яких займають збірники документів¹. Однак розвиток національних культур не знаходить в них адекватного відображення, матеріали підібрані тенденційно, з метою ілюстрації успіхів соціалістичної культури. В окремих збірниках² взагалі бракує матеріалів з питань розвитку національних культур. Навіть в уривках із звіту Херсонської округової інспектури народної освіти про діяльність за 10 років не подано даних про задоволення культурних потреб різних національностей.

Відомості про різноманітну діяльність установ освіти, культури вміщують звіти Наркомпросу. З 1990 р. документи й матері-

1. Культурне будівництво в Українській РСР. 1917-1927: Зб. документів і матеріалів. - К.: Наук. думка, 1979; Культурне будівництво в Українській РСР: Зб. документів: У 2 т. /1917-черв. 1941/. - К.: Держполітвидав УРСР, 1959. - Т. I; Культурное строительство в СССР. 1917-1927 гг.: Разработка единой государственной политики в области культуры. - М.: Наука, 1989.

2. Культурное строительство на Херсонщине. 1921-1987: Сб. документов и материалов. - Симферополь: Таврия, 1988.

ріали з історії міжнародних процесів в Україні почав друкувати "Український історичний журнал".

У дисертаційному дослідженні використано періодику 20-х рр.: бюлетені округових інспектур народної освіти, вісники комісії краєзнавства, газети, журнали.

Звернення до архівних фондів значно збагачує джерельну базу. У Центральному державному архіві Лютневої революції були знайдені матеріали про допомогу зарубіжних організацій єврейському населенню, опрацьовані директивні документи. У Центральному державному архіві органів влади і управління України вивчені директиви, плани, звіти, кошториси Наркомосу УРСР, плани і звіти Бюро українського друку при ВУЦВК, Державного видавничого об'єднання України.

Безліч документів дають фонди Державного архіву Одеської області. Тут вивчені джерела щодо діяльності інспектури й відділів народної освіти, управління вищими учбовими закладами, інституту народної освіти, Центральної наукової бібліотеки, губернського управління селянськими будинками тощо. Цінні документи містяться у фондах Одеського літературного музею.

Вивчення документів вимагає критичного підходу. Погіршення-зіставлений аналіз документів і матеріалів привів до висновку, що офіційні дані не завжди відповідають реальній ситуації. Нерідко у звітах вказувалися завищені показники, не було чіткості в термінології. Невірно визначався соціальний склад німецького населення. Зможних селян безгрунтовно зараховували до категорії куркульства, наслідком чого була політична дискри-

мінація, дискримінація у галузі освіти тощо.

Наукова новизна дисертації полягає у тому, що в науковий обіг зведено нові джерела. Це стосується матеріалів про ставлення комуністичної партії до інших політичних партій та організацій. Вперше використано документи про діяльність Одеського гусліту та ін.

У роботі показано взаємозв'язок суперечливих тенденцій у розвитку національних культур. З одного боку, 20-ті рр. дали небачене піднесення культурного розвитку, творчості, псаву різноманітних течій і напрямків у розвитку літератури і мистецтва. З другого – в умовах зміцнення тоталітарної системи значного розвитку набула тенденція до уніфікації культури, позбавлення її національної самобутності.

Дослідженням охоплено складові культури. Звичайно, у рамках однієї роботи неможливо зробити їх всеохоплюючий аналіз.

Переглянуто поширену в історичній літературі недооцінку дореволюційного досвіду й потенціалу в розвитку національних культур. Перш за все, це стосується культурно-освітньої роботи у зазначений період серед німецького, єврейського, болгарського населення, діяльності культурно-освітніх установ дореволюційного періоду, просвіт тощо.

Переоцінено ряд положень і висновків, пануючих в історіографії протягом десятиліть: стосовно класового підходу до питань культури, місця й ролі релігії у розвитку національних культур та ін.

Історія 20-х рр. в значній мірі була спотворена. Узагальнення досвіду 20-х рр., як позитивного, так і негативного, допоможе запобігти помилкам при вирішенні національно-культурних

проблем на сучасному етапі в суверенній Україні. Внаслідок проведеного дослідження ліквідовано окремі "білі плями".

Практичне значення дисертації визначається постановкою проблеми, недостатньою її розробкою. Наслідки проведеного дослідження допомагають більш глибокому розумінню ряду проблем історії розвитку національних культур.

Головні положення й висновки, фактичний матеріал можуть бути використані при написанні узагальнюючих і спеціальних праць з історії розвитку національних культур, при підготовці загальних та спеціальних курсів з історії України, для подальшої наукової розробки проблеми, поповнення експозиції краєзнавчих музеїв, діяльності національно-культурних товариств.

СТРУКТУРА І ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Структура роботи. Дисертація складається з вступу, трьох глав, висновків, списку використаних джерел і літератури.

У вступі обгрунтовано актуальність теми дисертації, охарактеризовано стан наукової розробки проблеми, визначено хронологічні рамки, мету і завдання, викладено методологічні основи дослідження, зроблено огляд джерел, відзначено наукову новизну роботи.

У першій главі "Національно-державне будівництво і розвиток національних культур на Україні у 20-х рр. /у регіональному вимірі/" розглянуто взаємозв'язок і взаємообумовленість проблем розвитку національних культур і національно-державного будівництва. Розвиток національної культури українського народу в дореволюційний період супроводжувався значними труднощами. Українська культура і мова були приречені до загибелі.

Дана коротка характеристика діяльності Центральної Ради.

уряду гетьмана П.Скоропадського в галузі українізації. Виявлено головні тенденції у здійсненні національної політики радянської владов: тенденція до демократизації національних відносин і тенденція до посилення централізації. Друга – поступово набирала все більшої ходи.

Ви відлено, як вплинув перехід до нової економічної політики на розвиток національних культур. Відзначено, що наслідки непу в культурній сфері були неоднозначними. Введення нової економічної політики призвело до розширення самостійності, певної децентралізації управління сферою культури. З'явилися паростки демократизму, почалося реформування системи освіти. Демократичні перетворення відбулися у системі управління вузами. Почалося викладання рідною мовою, видавалася література на національних мовах тощо.

У той же час відбувалося посилення боротьби за ідеологічну стерильність, внаслідок чого були вислані з країни багато краєвих представників інтелігенції. Було закрито приватні видавництва, встановлювалася жорстка цензура. В умовах формування тоталітарної системи поступово згорталася різноманітність у сфері ідеології, духовного життя.

На основі великої кількості документів показано наслідки монополізації офіційною ідеологією всієї системи духовного виробництва. Головним з них була уніфікація культури.

Підкреслено значення політики коренізації для вирішення завдань національно-державного будівництва, говориться про наслідки українізації, помилки, які було допущено при її здійсненні. Значну увагу приділено проблемам роботи серед національних меншостей, визначена роль національних районів і рад у

забезпеченні культурних потреб національних меншин. Розглянуто питання про діяльність політемігрантів на півдні України, їх роль у створенні національних територіально-адміністративних одиниць.

У другій главі "Розвиток народної освіти і формування національних культур" проаналізовано перетворення у сфері народної освіти у 20-х рр., їх вплив на розвиток національних культур у цілому. На основі аналіз значної кількості архівних матеріалів, періодики визначено, що одним з центральних завдань у галузі народної освіти була ліквідація неписьменності багатонаціонального населення України. Велика увага приділялася українізації шкіл лікнепу. Зазначено, якими труднощами супроводжувалася ця робота.

Джерела дозволяють з'ясувати, які органи й організації займалися ліквідацією неписьменності серед українського населення та національних меншостей. Простежено, як змінювався стан початкової й середньої освіти протягом 20-х рр., забезпеченість національних шкіл кадрами, підручниками та учбовою літературою. Переглянуто пануючу в радянській історіографії точку зору щодо залучення до управління народною освітою робітників, 25-тисячників, комуністів і комсомольців.

Значної шкоди розвиткові школи у зазначений період завдала надмірна політизація.

У роботі розглянуто питання про підготовку національних кадрів робітників. Значні зміни відбулися в системі вищої освіти. Двери вищої школи відкрилися для робітників та селян. Студенти були залучені до управління вузами, однак аналіз документів дає змогу зробити висновок, що дійсної демократизації не існувало. Популярними були адміністративні методи

управління. Переслідувалися викладачі, погляди яких не співпадали з офіційною ідеологією. До старих спеціалістів ставилися з недовірою. Керівні органи постійно цікавилися політичними поглядами викладачів та студентів, надсилали циркуляри з вказівками щодо вивчення кадрів. Типовим явищем ставали різного роду "чистки" організацій та установ.

У третій главі "Культурно-освітня робота: зміст, досвід, проблеми" розглянуто діяльність різних культурно-освітніх установ та ставлення до них комуністичної партії. Переважна більшість установ була закрита вже на початку 20-х рр. Національні комуністичні секції вели боротьбу з народними традиціями. Документи свідчать, що діяльність різних установ культури нерідко зводилась лише до агітаційно-пропагандистської роботи.

Було уніфіковано культурні установи. Осередками культурно-освітньої роботи ставали клуби і сільбуду. Детально розглянуто діяльність інтернаціонального клубу. У главі проаналізовано діяльність бібліотек, видавничу справу, забезпеченість українського населення і національних меншин літературою на рідній мові.

На основі документів з фондів Одеського літературного музею схарактеризовано розвиток національних літератур на півдні України у 20-х рр., діяльність літературних угруповань, літературних організацій. Названо імена репресованих одеських письменників, а також тих письменників, які починали свою літературну діяльність в Одесі. Це В.Миколожук, П.Педа, Г.Захаров, Л.Гомін, Ч.Вайнерман, І.Микитенко та інші.

20-ті рр. відзначаються бурхливою театральною діяльністю. Виникали нові театри, нові напрями, численні національні драматичні гуртки, але за постановками і виконанням здійснювався

ретьельний контроль. Цензурна комісія затверджувала репертуар театрів, естрадних номерів, складалися докладні списки п'єс, дозволених і недозволених до постановок.

Ми ще ґрунтовно розглянуто питання про розвиток кіномистецтва, музики, образотворчого мистецтва.

Тривалий час велася гостра боротьба з релігією, релігійними організаціями, служителями культу, народними віруваннями й традиціями, що призвело до втрат культурних цінностей, моралі, історичних пам'яток. Звернуто увагу на краєзнавчу роботу в зазначений період, охорону пам'яток культури. Збереження історичних пам'яток має велике значення для виховання підростаючого покоління, для збереження пам'яті.

У заключній частині дисертації підведено підсумки дослідження, сформульовано головні висновки, узагальнено досвід національно-культурних перетворень у 20-х рр., висловлено пропозиції та рекомендації щодо створення сприятливих умов для національного відродження, розвитку національних культур в умовах розбудови Української держави.

Україна у 20-х рр. стала національним і територіальним цілим. Це спричинило відродження українського народу, розвиток національних культур, здобутки в галузі освіти, науки, мистецтва, проте самостійність республіки була обмеженою, влада знаходилась у руках бюрократичної верхівки, дійсна демократія була відсутня. Існувало спрощене уявлення про перетворення в сфері культури.

Під час здійснення культурних перетворень переважали руйнівні настанови. Протягом десятиліть посилювалися тенденції до уніфікації культури, яка проводилась під гаслом пролетарського інтернаціоналізму. Національні традиції поступово

викорінювалися.

Певні результати дала політика коренізації, у т.ч. українізації, але завершилася вона трагічно в 30-х рр., під час "боротьби з націоналізмом".

Занадто політизовано й ідеологізовано було всі сфери культури: освіту, науку, літературу, мистецтво, тощо. Пріоритет віддавався класовим цінностям. Загальнолюдські цінності вважалися навіть чужими соціалістичній культурі. Головною причиною обмеженого розвитку національних культур був тяжкий вплив тоталітарної системи.

Дослідження досвіду 20-х рр. дає можливість сформулювати такі практичні рекомендації:

1. В умовах розбудови Української держави культура повинна розглядатися не тільки як сукупість матеріальних і духовних цінностей, але й як інтегральна характеристика суспільства, яка охоплює всі його сфери, а також людину.

2. Необхідна деідеологізація духовної культури, духовного життя суспільства – не повинно бути монополії на істину, від кого б вона не виходила.

3. Розквіт національних культур можливий при умові, що пріоритетними будуть вважатися загальнолюдські цінності.

4. Необхідно переглянути деякі цінності, в тому числі й інтернаціоналізм. Йому треба повернути первісний зміст. Інтернаціоналізм повинен бути гуманістичним.

5. Значимість проблеми на сучасному етапі вимагає систематизації архівних матеріалів, випуску збірників документів, які б дали всебічне висвітлення різних аспектів розвитку національних культур в Україні в цілому і в південному регіоні зокрема.

6. Доцільним є написання загальних і спеціальних наукових праць щодо даної проблеми.

7. Необхідно доповнити експозиції краєзнавчих музеїв, Одеського літературного музею відповідними матеріалами.

Апробація роботи. Теоретичні положення, висновки, практичні рекомендації були використані в доповідях та виступах на наукових міжвузівських конференціях /Одеса, 1991; Ізмаїл, 1989; 1990/, краєзнавчих конференціях /Одеса, 1989, 1992/, на методологічному семінарі /Одеса, 1991/.

Основні результати дисертаційного дослідження викладені в таких публікаціях:

1. Вибір історичного шляху. 1917 р.: Проблеми історії Великої Жовтневої соціалістичної революції та громадянської війни в СРСР /На матеріалах п'ятого Українського конгресу істориків.- Одеса, 1991.-

1 друков. арк.- У спір. авт. /Рос. мовою/

2. Деякі проблеми національно-культурного будівництва на півдні України в 20-х рр. // Проблеми викладання історії народів України в технічному вузі: Тези допов. реп. наук.-метод. конф.- К.; Одеса, 1991./Рос. мовою/

3. Закономірності та особливості громадянської війни на півдні України // Класи і партії на етапі соціалістичної революції і громадянської війни.- Одеса, 1991.- С.26-29.- У спір. авт. /Рос. мовою/

4. Інтернаціоналістські принципи культурного будівництва в 20-ті рр. /На матеріалах Одещини/ // Молодь і актуальні проблеми історичної науки: Тези сусп.-політ. читання.- К.: АН УРСР, 1989.- С.159-162 /Рос. мовою/

5. Інтернаціоналістські принципи у справі ліквідації не-

письменності на Одщині в 1921-1925 роках // Тези першої обл. іст.-краєзнавчої конф. "Виховання історією", присвяч. 200-річчю Одеси. 27-28 червня 1989.- Одеса, 1989.- 0.2 друк.арк. /Рос. мовою/.

6. Інтернаціональне виховання школярів на уроках історії при вивченні теми відбудови народного господарства в 1921-1925 рр. на Україні /на прикладах Одщини/ // Інтернаціональне й національне в підготовці майбутнього вчителя.- Методичні рекомендації. Ізмаїл, 1989.- С.13-14. /Рос. мовою/

7. Культурно-освітня робота серед єврейського населення півдня України в 20-х рр. // Єврейське населення півдня України: історія і сучасність.- Тези до наук.-практ. конф. 17-18 жовтня 1991 р.- Запоріжжя, 1991.- С.26-27.

8. Культурно-освітня робота серед німецького населення півдня України в 20-х рр. // Тези другої обл. наук.-практ. конф., присвяч. 200-річчю заснування Одеси та 25-річчю створення Укр. тов. охорони пам'яток історії та культури.- Одеса, 1991.- С.67-68.

9. Національно-культурні процеси в системі соціальних відносин радянського суспільства // Радянська історична наука й нове політичне мислення.- Одеса, 1991.- С.35-41.

10. Проблеми культурної революції в останніх листах і статтях В.І.Леніна // Вчитель і суспільство: досвід, проблеми, пошуки. До 50-річчя Ізмаїльського педагогічного інституту.- Ізмаїл, 1990.- С.239-241.

Пошукувач

Лізанова

А.В.Лізанова

Подп.к печати 3 11 82г. Формат 60x84 1/16.
Объем 28 уч. изд. л. 1,25 п. л. Заказ № 2849 Тираж 100 экз.
Гортипографня Одесского облполиграфиздата, цех №3.
Ленина 49.

... ..
... ..
... ..

6.
... ..
... ..
... ..

7.
... ..
... ..
... ..

8.
... ..
... ..
... ..

9.
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

Handwritten text at the top left, possibly a date or reference number.

Handwritten text at the top center.

Handwritten text in the upper right quadrant.

Handwritten text in the middle left area.

Handwritten text in the middle section, possibly a title or main heading.

Handwritten text in the lower middle section.

Handwritten text in the lower section, possibly a signature or name.

Handwritten text in the lower section, possibly a date or location.

Handwritten text at the bottom center.

Handwritten text at the bottom right corner.

AB 26.223

AB 26.223